НОВАЕ ЖЫЦЬЦЁ

Цана асобнага нумару 500 м. п.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: **Вільна, Вострабрамская вул., 9.**
Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 штодня апрача сьвяточных дзён.

Выходзіць раз у тыдзень.

Падпіска на адзін месяц з дастаўкаў да хаты 2000 м. п. Для заграніцы ўдвая даражэй.

Няпрынятыя ў друк рукапісы назад ня вертаюцца. Аплата надрукованага залежыць ад рэдакцыі.

Цана абвестак: перад тэкстам 1000 мк., сярод тэксту 800 мк. і на апошняй страніцы 600 мк. за радок пэтыту ў 1 шпальт.

№ 5 **Субота, 31-га сакавіка 1923 г.** **Год I.**

УВАГА! Рэдакцыя і адміністрацыя газэты **„НОВАЕ ЖЫЦЬЦЕ“** з 20-га сакавіка (марца) зьмешчаецца на **ВОСТРАБРАМСКАЙ** вул. **№ 9**.

За зямлю.

Ад вякоў потам, крывёй і сьлязьмі нашымі паліваная Маці-Зямліца—яна ёсьць мэта імкненьняў усяго беларускага сялянскага народу.

З пытаньнем аб зямлі зьвязана пытаньне аб быцьці, аб долі, аб шчасьці народу.

Без зямлі ня можа быць гутаркі і аб волі: бо хлебароб наш чуецца дужым і вольным толькі на родным загоне, бо без зямлі—гэнага галоўнага варштату працы — беларускі селянін пачувае сябе выбітым з сваяе каляіны.

І гэтае зямлі яго цяпер пазбаўляюць....

Мы маем на думцы колёнізацыйную палітыку польскага ўраду, што імкнецца да таго, каб засяліць занятыя Польшчай беларускія абшары польскімі жаўнерамі.

Падвойная крыўда робіцца ўсяму „тутэйшаму“ сялянству. Адно— тое, што тутэйшыя людзі, якія пры сваім малазямельлі частку сілы сваей рабочай прадавалі ў дварох, цяпер—з насяленьнем да нас новых рабачаяў на нацыяналізаваныя дворныя землі—гэтага заробку будуць пазбаўлены. Другое — што вольная рабочая сіла пры захаваньні старога малазямельля ня будзе выкарыстана да канца і на сваей гаспадарцы.

Якая-ж доля прысуджана нашым хлебаробам?! І што робіцца дзеля таго, каб замяніць ім тое, што ад іх забіраецца?

Ды нічога.. За тое з тых падаткаў, якія плоцім мы ўсе, значыць, плоцяць і гэныя абойдзеныя тутэйшыя сяляне, урад і сойм кідаюць вялізарныя грошы на падмогу колёністам.

Гэтымі днямі Сойм пастанавіў асыгнаваць для „асаднікаў“ **пяцьдзесят міліярдаў марак**. Ніякія пратэсты з боку беларускіх паслоў не памаглі...

Але нашы паслы, цьвёрда стоючы на тым, што тутэйшая зямля павінна перайсьці ў рукі тутэйшага-ж народу, голасна, на ўвесь сьвет сказалі слова праўды аб нашай вялікай крыўдзе. Нашы паслы ўсё споўняюць тое, што сулілі народу перад выбарамі: яны выступілі на абарону інтарэсаў нашага сялянства, на абарону нашага права на нашу зямлю.

Справа „асадніцтва“—гэта першы крык нашага пасольскага клюбу ў яго барацьбе за зямлю. Спадзяемся, што за ім будуць зроблены і другія крокі. А ўсё нашае сялянства з шчырым спогадам адносіцца да іх працы і дасьць ім сваё маральнае падтрыманьне.

Лаўрыновіч.

Палітычныя падзеі.

Францыя. Пуанкарэ ў фінансавай камісіі, жадаючы новых крэдытаў на акупацыю Рура, адзначыў, што акупацыя ня прынясла пажаданых эканамічных рэзультатаў і толькі акупацыя ў працягу доўгага часу дась магчымасьць зьдзейсьніць праграму эксплёатацыі.

Ужо больш паўтара месяцы трывае забастоўка горнарабочых у Латарынгіі і басэйне Саары. Салідарна бастуюць усе работнікі бяз рожніцы партыйнай прыналежнасьці.

У парлямэнце ў часе дыскусіі над бюджэтам камуністы дамагаліся ад ураду, каб даў выясьненьне ў справе акупацыі Рура. Пуанкарэ адмовіўся. Дайшло да бурных сцэн. Ваеннага міністра чуць не пабілі. Старшыня парлямэнту два разы абвяшчаў перарыў, каб супакоіць паслоў.

Польшча. Урад выпрацаўвая праект амнэстыі для палітычных з прычыны прызнаньня Усходніх граніц.

Літва. Літоўскія прадстаўнікі выехалі ў Парыж у справе апрацаваньня Статуту Клайпэды.

Японія. Японскі парлямант, ў якім большасьць мае кансэрватыўная партыя „Seijukaj“ адкінуў праект уставы аб увядзеньні агульнага выбарнага права. Да гэтага часу ў Японіі маюць права выбіраць толькі мужчыны ад 25 гадоў, якія плацяць ня менш 3 іенаў падаткаў у год і пражываюць болей як 6 месяцаў на адным месьце. Ясна, што дзякуючы гэтаму закону пазбаўлены выбарнага права ўсе беднейшыя працоўныя клясы.

Нямеччына. У Бэрліне адбываюцца нарады дэлегатаў сацыял-дэмакратычнага інтэрнацыяналу з прадстаўнікамі нямецкай сацыял-дэмакрацыіі ў справе нямецкіх рэпарацыйных сплат.

У Саксоніі утварыўся чыста сацыялістычны Урад.

Французы і бэльгійцы выдалі загад аб канфіскаце на акупаваным абшары ўсіх запасаў вугля і іншых тавараў, якія былі заказаны Францыяй на патрэбу адбудовы. Бэльгійскія войскі занялі капальні вугля; нямецкія работнікі ў адказ на гэта кінулі працу і пагражаюць гэнаральнай забастоўкай.

Украінскія дэманстрацыі ў Празе.

„Kurjer Polski“ паведамляець з Прагі, што тутэйшыя украінцы, лікам каля тысячы асоб, зрабілі мітынг, а пасьля дэманстрацыйны паход проціў прызнаньня Польшчы сувэрэнных праваў над Усходняй Галіччынай. На чале паходу нясьлі плакат з напісам: „Далоў з акупацыяй украінскага краю праз палякаў“. Украінцы пялі нацыянальныя песьні і раздавалі агітацыйныя адозвы.

Савецкая прэса аб прызнаньні усходніх граніц Польшчы.

Перадавіца „Известий“, застанаўляючыся на пастанове Рады Паслоў у справе польскіх граніц бачыць у падарках, зробленых Польшчы Вялікімі Дзяржавамі, нарушэньне правоў народаў на самаазначэньне, падкрэсьлівае, што гэтыя дзяржавы ня робяць рожніцы паміж Расеяй і Савецкім Урадам, скіраваўшы проціў Расеі сваю варожасьць да Савецкай улады. Савецкая Расея ня можа быць не зацікаўленай у нарушэньні палітычнай раўнавагі яе заходніх межаў.

Рэвалюцыйны рух у Індыі.

Нідзе можа ў сьвеце не пануе такі страшны клясовы і нацыянальны ўціск, як у гэтым абшырным, па колькасьці насяленьня чуць ня роўным усей Эўропе, краі, меўшым вялікую гістарычную прошласьць і стварыўшым перад вякамі сваю ўласную высокую культуру і які цяпер зьяўляецца ангельскай калоніяй — шырокай арэнай для эксплёатацыі і самаўладзтва ангельскага капіталу і адміністрацыі. Індускі народ адраджаецца і вядзе пастаяннае змаганьне за вызваленьне ад уціску чужынцаў, як шляхам культурнае працы, так і шляхам аружнай рэвалюцыйнай барацьбы.

У мінуўшым годзе рэвалюцыйны рух сярод сялянства, якоя да гэтага часу прымушана зносіць фэодальную сыстэму, дайшоў да найвысшага напружэньня. Змаганьне йшло пад знакам як клясавага, так і нацыянальнага вызваленьня. Паўстала цэлая правінцыя, Шоры-Шора, адмаўляючыся плаціць падаткі, абвешчаючы вайну заборчым уладам. Тысячы сялян далучыліся да ахвотнікаў індускага „нацыянальнага Сойму“, нападаючы на двары абшарнікаў і склады ангельскіх тавараў.

Стычкі з паліцыяй паўтараліся што дня. 2 лютага м. г. паліцыя пачала страляць у ахвотнікаў, напаўшых на аднаго абшарніка, вядомага з жорсткасьці і зьверства ў адносінах да сялян. Праз два дні 3000 сялян узнавіла напад. Паліцыя прыбыла з дапамогаю, але на гэты раз была пабіта: 21 паліцыянт былі забіты, а пастарунак паліцыі спалены. Праўда і сяляне панясьлі вялікія страты, бо мелі толькі халоднае аружжа і палкі.

Адгэтуль паўстаньне шырака разьлілося па ўсім краі. Але ўлады ангельскія мабілізавалі ўсе сілы; аб'яўлена было асаднае палажэньне, і паўстаньне ўтапілі ў крыві. Сотні сялян арыштавана, 228 індусаў станула прад судом ангельскіх заборцаў, абвінавачаных аб забойствы і паўстаньне. 172 сялян прыгаворана к павешаньню.

За забойства 22 паліцыянтаў, якія баранілі эксплёататара-абшарніка, ангельскія ўлады, зрабіла разрахунак павесіўшы 172 сялян. Гэткім чынам брытанскі імпэрыялізм і далей сее у Індыі нацыянальную і клясавую ненавісьць, і тым самым ярка паказывае, што мірнымі срэдствамі Індыя ніколі не дабьецца свайго вызваленьня.

З гэтай прычыны адзін з змагароў работніцкай клясы ў Індыі Роу зьвярнуўся да ангельскай партыі Працы з пратэстам, у якім між іншым піша:

„Зварочываемся да Вас ад імя індускіх работнікаў у імя Справядлівасьці і Права. Жадаем ад Вас, каб прызвалі да чыну работніцкую клясу Вялікай Брытаніі. Вашым абавязкам зьяўляецца дамагацца звальненьня найлепшых сыноў індускага сялянства, — ўсімі магчымымі срэдствамі, калі шлях парлямэнтарны ня зможа даць жаданых вынікаў.

Ваш абавязак прыйсьці на дапамогу індускім сялянам. Калі нічога ня зробіце, дык здрадзіце прынцыпам „свабоды і дэмакраціі“, якім, здаецца, служыце. Калі не спратэстуеце з усей энэргіяй проціў праступленьня, зробленага адносна індускіх сялян, тады зьвернемся да работніцкай клясы Англіі“.

Мы ня ведаем, як будзе рэагаваць на гэта ангельская Партыя Працы. Але на ўласным досьледзе ведаем як, мала цікавяцца цяжкім становішчам прыгнечаных народаў „сацыялісты“ пануючых нацый.

Беларуская школа на Усходняй Беларусі.

Беларускае Цантральнае Бюро Асьветы пры Наркамаце Асьв. РСФСР зьвярнулася ў Калегію НКА з прозьбаю выдаць спэцыяльны цыркуляр аб стварэньні больш нармальных варункаў дзеля разьвіцьця беларускай культурна асьветнай працы на ўсходзе этнографічнай Беларусі. Такі цыркуляр быў выданы. Ніжэй мы друкуем поўны пераклад яго. У цыркуляры гаворыцца ня толькі аб губ. Вітабскай, Гомельскай, Смаленскай, але таксама і аб Томскай губ., бо процант беларусоў пераселенцаў у некаторых паветах гэтай губ. дасягае значнай велічыні.

1. Зьмяніць ня досьць уважлівыя адносіны мясцовых павятовых і гарадзкіх аддзелаў народнай асьветы да культурна-асьветных патрэбаў беларускага жыхарства і ўчыніць крокі дзеля стварэньня нармальна-правідловых варункаў працы.

Увага: Параграф гэты асабліва датычыць Вітабскай губ.

2. Зьвярнуць увагу ўсіх органаў Н. К. А. на мясцох, што асноўнай працай, дзеля немагчымасьці пашырэньня сеткі беларускіх школаў, зьяўляецца неаб однасьць учыненьня фактычных крокаў да пераводу выкладаньня ў школах I-ай ступені з пераважным лікам беларускіх дзяцей на родную мову.

3. Увесьці ў школах II-ой ступені, якія знаходзяцца ў вабласьцёх, губэрнях і паветах, населеных пераважна беларусамі, як абавязковы прадмет (ня менш 2-х гадзін у тыдзень у кожнай групе), выкладаньне беларусазнаўства (беларуская мова, літаратура, гісторыя, географія і культура).

Увага: Беларусазнаўства ўводзіцца таксама і ў тых школах, дзе вучні-беларусы складаюць больш 50%, хоцьбы ў гэтай мясцовасьці беларускае жыхарства складала меншасьць.

4. Увесьці на ўсіх курсах па падгатоўцы і перападгатоўцы пэдагогічнага пэрсаналу, як адчыненых, так і намечаных да адчыненьня ў бягучым годзе на тэтыторыі, населенай беларусамі, — выкладаньне курсу беларусазнаўства.

Увага: У адносінах да падгатоўкі пэдагогічнага пэрсаналу для беларускіх школаў пацьвярджаецца пастанова Глаўпрафобру аб увядзеньні выкладаньня курсу беларусазнаўства ў пэдтэхнікумах і інстытутах народнай асьветы на тэрыторыі, населенай беларусамі.

✦✦✦✦

Дорошэнко.

Барацьба Ірляндцаў за сваю волю.

I.

У цяперашніх часах, калі ўсе паднявольныя народы розных краіх з аружжам паўсталі проці сваіх захватнікаў, вялікую ўвагу, зацікаўленнасьць і зьдзіўленьне вызывае заўзятая барацьба за сваю волю маленькая краіна—Ірляндыя. Два гады таму назад аб'явіла яна вайну свайму векавому ворагу — Англіі і да гэтага часу не пакладае аружжа. Вялікае зьдзіуленьне выклікае тое, што Ірляндыя невялічкая дзяржава, якая налічывае ўсяго свайго насяленьня чатыры з паловаю мільёны і ня маючы ніякіх подсобнікаў адважылася распачаць сьмелую адкрытую барацьбу проці магутнейшай у сьвеце дзяржавы. Англія кінула проці свайго маленькага ворага значнае войска і найлепшую зброю: вялікія гарматы, танкі, бранявікі і іншыя страшэнныя способы, выдуманыя дзеля нішчэньня людзкога жыцьця. Але ні магутнае аружжо, ні вялікае войска не зламалі сілаў геройчнага народу. І мы бачым, што магутная Англія, тая самая Англія, якая, як шахматамі йграе вялікімі дзяржавамі і робіць эўрапэйскую палітыку, мусіла скарыцца. Мусіла пачаць мірныя перагаворы з Ірляндыяй і нарэшці даць ёй незалежнасьць, праўда, не ў такой меры, як таго дабіваліся Ірляндцы. Дзеля таго яны і да гэтага часу не пакладаюць аружжа, бо бадай значная частка ірляндзкіх патрыотаў не згаджаецца на ангельскія умовы.

У чым жа моц Ірляндыі? Як магла яна з гонарам вытрымаць барацьбу проці войска, якое сваім лікам раўнялася ліку ўсяго яе насяленьня.

Вось жа ня ў колькасьці войска і ня ў дастатку вайсковых прыпасаў моц Ірляндцаў, а ў высокім патрыятычным пачуцьці, у нацыянальнай сьвядомасьці, якая аб'еднала ўвесь народ, згуртавала яго ў адну моцную непарушную лавіну.

Гісторыя з даўных часаў знае такія прыклады надзвычайнага духовага паднясеньня, якое дапамагала маленькім народам здоляць у колькі разоў большага ворага: так за пяць вякоў да нараджэньня Хрыста невялічная Грэцкая рэспубліка Афіны ў слаўных баёх разьбіла тагачасную ўсясьветную вялізарную азіятцкую дзяржаву — Пэрсыю. Падобны прыклад бачым і ў сучаснай барацьбе маленькай Ірляндыі з вялікай Англіяй. Барацьба гэта паміж імі пачалася не два гады таму назад—гэта тэлькі рашучы і мажліва апошні бой.

II.

Мінулае жыцьцё Ірляндыі ды яе гераічная барацьба за сваю волю такія цікавыя і навучаючыя, што варт з імі пазнаёміцца бліжэй, асабліва тым народам, доля якіх падобна да долі Ірляндцаў.

Ірляндыя—гэта востраў, які ляжыць на Атлантычным акіяне, на заход ад цантральнай Англіі. Раскошныя расьліны, мягкі клімат ды прыгодныя дзеля стаянкі караблеў прыстані—здаўна вабілі сюды насяленьне. Ірляндцы—народ кельтыйскага пахаджэньня — здаўна аселі на востраве. Сперша яны жылі плямёнамі, а з часам плямёны гэтыя ператварыліся ў асобныя каралеўствы.

У пятым веку па Нараджэньні Хрыста Ірляндцы прынялі каталіцкую веру, а з ею прыйшла і асьвета, якую, галоўным чынам пашыралі манастыры. Патроху з'яўляецца ў Ірляндыі сваё пісьменства, навука, пры каралеўскіх дварох расквітае паэзія, — і ў шостым веку Ірляндыя становіцца ўжо асяродкам вучонасьці Заходняй Эўропы Пісьменнасьць пачала шырыцца і сярод простага народу. Прыродныя багацьці краю, працавітасьць яго народу спрыялі росквіту культуры, якая пачала даваць пышныя ўсходы. Але гэтыя пачаткі маладое культуры былі зьнішчаны цяжкім ботам пабядзіцеляў—Брытанцаў. Англія, ласым вокам, ужо даўно прыглядалася на суседнюю багатую старонку і толькі чакала падхадзячага часу, каб напасьці. Такі час скора выдаўся.

У канцы 12-га веку ірлядскія каралі пасварыліся паміж сабою і адзін з іх паклікаў на дапамогу ангельцаў. Тым толькі гэтага і трэба было: навялі свайго войска і заваявалі Ірляндыю. Праўда, тры вякі баранілі Ірляндцы сваю айчызну—але дарма: дужы вораг падолаў, і ў палавіне 16-го веку ангельскі кароль пачаў ужо звацца і каралем Ірляндскім.

Страціўшы палітычную незалежнасьць, Ірляндцы пабачылі і рэлігійны ўціск і страцілі сваю зямлю. Ангельскі кароль, заўзяты протэстант, зачыніў у новазаваеванай старане ўсе каталіцкія манастыры, а зямлю іх аддаў сваім вакам. Наогул, прызнаючы ўсе зававаныя землі сваімі, ангельскі кароль шчэдра раздаваў іх сваім слугам. Тады ж на паўночы Ірляндыі утварылася цэлая калёнія—Ульстэр, якая была заселяна ангельскімі калянiстамі (асаднікамі), пераважна рамесьнікамі, купцамі, урадоўцамі ды вайсковымі. Пратэстанскае насяленьне Ульстэру адразу не аднеслася воража да Ірляндцаў і на працягу ўсяго часу барацьбы ірляндцаў проці ангельскага прыгняценьня была моцнаю апорою ангельскага ураду, які падтрымоўваў апошніх навет актыўнымі выступленьнямі.

Жыцьцё паднявольных ірляндцаў што далей рабілася горшым і калі ў 17 веку ў Англіі раптоўна подняласа рэволюцыя, яны скарысталі гэтую ўнутраную завіруху і паўсталі, але-ж цяжка за гэта паплаціліся. Правадыр ангельскіх рэвалюцыянераў Кромвель, які скінуў караля і зрабіўся кіраўнікам Англіі люта расправіўся з паўстанцамі. Цэлыя месты і сёлы былі зьнішчаны, а насяленьне выразана. Прыдушыўшы народ, Кромвель адабраў у яго ўсю рэштку зямлі і аддаў яе сваім прыхільнікам—ангельцам, якія такім чынам утварылі ў Ірляндыі клясу памешчыкаў. Такім чынам для ірляндцаў склалася незавідная доля выкупляць у гэтых памешчыкаў сваю, калісь уласную зямлю.

Няўдаўшаяся спроба паўстаньня, якая так дорага абышлася народу, здавалася на векі павінна была прыгнесьці яго і адабраць надзею да вызваленьня і ахвоты да барацьбы. Так думалі тыя, што зваявалі, але яны мыліліся. Пры кожным добрым выпадку пачыналіся новыя і новыя паўстаньні, якія паказывалі прыгнятацелям, што вольны дух народа не памёр. Увесь 17 і 18 в.в. перапоўняны такімі невморнымі высілкамі змучанага народу скінуць ненавіснае ярмо. Досыць прыпомніць такія гады як: 1601, 1641, 1653, 1690, 1759, 1760. Але да канца 18 веку Ірляндцам не шанцавала: кожная спроба паўстаньня канчалася перамогаю ангельцаў, страшэннымі карамі на адважных барцоў і новымі канфіскацыямі зямлі.

(Далей будзе).

Прагаліна.

Згубіў Юрья ад вясны
Ключы залатыя.— —
З'елі атсып семянны
І пуні пустыя.
Бугай Буры, трацячок,
хоць рад быў саломе,
да ялаўкі Серадулі
загарадку ломе.
З авечкамі—то бяда!
Пусьці к вадапою—
разсыпіцца грамада,
у хлеў ні нагою.
Род пчаліны ў вульлі
шумна мітынгуе.
Ветры інакш загулі.
Селянін гаруе—
хмарней хмар, чарней ральлі
па суседзях стогне:
„Ці вясну дажджом калі?"
А суседзі:—Ох, не!
На гумно, у лес ідзе:
„Лыжак пяць зацiркі дзе,
дзе дабыць малым!?"
І крык роспачы гудзе
громам весвавым.
А прабіўшы сьнег сьляза
зямлю ўскалыхнула...
Крыўду мілага дзіця
з болем маць пачула.

Зямля і сярмяжныя яе дзеці—
істасьць жыцьця ў таёмным сусьвеце;
церпяць маўкліва прыгон і мукі.
Калі паўстануць—цьма для навукі.
Досьлед дазнаны:
Супольна лечуць яны свае раны.

Гура! Гу—у... Ай-ю-га! Трах!..
Вось і па моцных дзьвярах!
Ледзяныя запоры—грузалкі!
Усход надзеі яснапалкі.
З рэвалюцыйным парадам
праз парог валаспадам
бурліць дух грамады—дух Божы,
злы, як зьмей, як агонь шустры,
пасьля адзыўчывы, як люстра
адбівае твар прыгожы,
і квяцістыя карагоды
к жыцьцю прабуджанай прыроды.

Кужалем выслалі дарожку,
каб не збалоціла ножку
вольная вясна—краля.
Вербамі і песьняй віталі.
Вышаў і Юрья з ключамі
—Як без мяне? Самапраўна?
„Цыц! Мы і самі з вусамі.
„З неба прымчаў к нам у прочкі?
„Бачыш, нашліся як спраўна
„ключы твае залатыя.
„Дай выкуем з іх мы званочкі—
„жарабяткам завесім на шыі"...
І Юрья, празваны Галодным,
бы шоўк той зрабіўся лагодным
(нават нябеснай уставай
прызнана ўчынкам нягодным
пярэчыць красе малажавай).
Дык юр заюрыў сьвятым Юрьем—
нябёсам забабон кінуў: „Чур ім!"
І ў шумна-вясёлым патоку
растаяў і зьнік з відавоку.

На прагаліне сакавітай,
з коптарам налітай
юнацкімі імкненьнямі,
абходнымі насеньнямі,—
сонейко разгняздзілася,
А ў гняздзечку распавілася,
раскідаўшы спавіяч мульны,
маладое—ядраное жыцьцё-рух,
прапягнуўшы скваппа ручкі
да пяшчот вясны патульнай,
па шчадроты: творчы дух
і чырвоныя біскучкі.
з вуліцы бунтарна—людна!
. . . .
Над прагалінай лунае
гуд ад працы ўсіх—усім.
А над мейсцам тым сьвятым
Вечнасьць пільны догляд мае.

Р. Юргілевіч.

З газэт.

Сярод трыумфуючых галасоў польскай шовіністычнай прэсы як правіцовай так і левіцовай з прычыны прызнаньня ўсходніх межаў Польшчы, — ўсёжтакі часам чуваць трэзвыя галасы, якія зусім не падзеляюць гэтага оптымізму. Так „Przegląd Wileński" ў № 6 у стацьці пад заг. „Doraźny zysk", адзначыўшы, што гэтыя ўдачы польскай заграгічнай палітыкі будуць трываць толькі да таго часу, пакуль „будзе істнаваць утвараўшыся пасьля сусьветнай вайны ўклад сілаў у Эўропе", які бязумоўна ня можа трываць доўга, дзеля таго, што найбольшыя эўрапейскія народы: расейскі і нямецкі выключаны ад уплываў на міжпародную палітыку, газэта пераходзіць да разгляду сілаў, якія шмат болей маюць значэньня ў гэтай справе, чым росчырк пяра сучасных валадароў сьвету.

„Карыстаючы з памысных кан'юнктур і абладаючы адпаведнаю сілаю можна відавочна вырасаваць на карце любыя граніцы і абсадзіць іх слупамі і штыкамі, чаго гісторыя даець нам частыя прыклады. Але гісторыя таксама вучыць, што ўселякія штучныя падзелы, абапёртыя на палітычных, стратэгічных і эканамічных камбінацыях, якія ня лічацца з тэндэнцыямі разьвіцьця народаў і краёў, ня вытрымлівалі даўжэйшых часоў і зьнікалі пры першым подмуху буры падзей, а калі доўга трывалі, гвалтуючы натуральнае разьвіцьцё падзеленага на часткі арганізму, выклікалі ў нефартунных апэратараў хваравітыя зьявішча, а часта і сьмяротныя.

Бязумоўна ўсходнія межы Польшчы не апіраюцца ні на гістарычных, ні геаграфічных, ні этнаграфічных падставах. Зьяўляюцца зусім штучнымі і прыпадковымі... заўсёды будуць жывою ранай на ўсходзе Эўропы, якую не залечаць ніякія дыплёматычныя плястры, ні найболей радыкальныя мілітарныя ампутацыі".

І хоць цяпер украінскі і беларускі рух мала цікавіць вялікадзяржаўныя ўрады, але ён з кожным днём будзе ўзмацоўвацца і „цяга да сябе разарваных частак Літвы, Беларусі і Украіны будзе ўзрастаць", і павінна заставіць Польскі Урад падумаць аб тым, што можа быць у будучыне.

Аб гэтым-жа „Walka Robotnicza" ў № 11 піша:

„Прызнаньне сучасных граніц Польшчы на Усходзе вырашылі ўрады чатырох вялікіх дзяржаў. Меў тут нават штось-ці сказаць у гэтай справе і урад Мікады ў далёкай Японіі. Але ня пыталіся аб гэтым люднасьці Беларусі, Валыні і Усходняй Галічыны. Дзе падзелася „абарона малых народаў" і „права сама азначэньня", за чым імпэрыялістычныя клік. Антанты трубілі ў працягу 4 з паловаю гадоў сусьветнай разьні, каб угаварыць мільёнам, гінучым на фронце, што гінуць за праўную справу?"

Газэта лічыць, што галоўнымі матывамі пастановы Рады паслоў былі матывы эксплёатацыі і вызыску.

„..... прызнаньне Польшчы Усходняй Галіччыны было папярэджана дагаворам аб газе, які аддае на грабежства заграцічнага капіталу багацтвы зямлі Барыслава і Тустановіц. Што датыча беларускіх земляў, маем таксама даныя, што ў дзікім грабежстве іхніх лясных багацьцяў, якія сплаўляюцца да Гданску і Клайпэды (на вачах жывучай у зямлянках людпасьці неадбудаваных вёсак) паважны ўдзел мае француски капітал".

Газэта адзначае далей, што ўсе польскія партыі, не выключаючы і тых, якія кідалі „фэдаралістычныя лёзунгі", урачыста сьвяткавалі гэтае прызнаньне граніц, пры адсутнасьці пазбаўленых голасу беларускіх і украінскіх паслоў.

„Увесь буржуазны лагер разам з сацыял-угадоўцамі стануў без агаворак на становішчы „пануючай нацыі" над нацыямі другога гатунку ў дзяржаве.

Усё гэта вядзе да таго, што наш народ хутка зразумее, хто зьяўляецца яго запраўдным прыяцелем, а хто ворагам, хто даець яму солодкія абяцанкі, а на дзеле нясе уціск і прыгнечаньне.

„Deklaracja białoruska".

У польскіх газэтах зьявілася такая „białoruska" дэклярацыя, на якую мы зварочываем увагу дзеля цікавасьці яе правакацыйнага зьместу.

Аказываецца, што ў Варшаве істнуе неякі „Беларускі" Камітэт, на чале якога стаяць інжынер Л. Дубейкоўскі і палкоўнік Е. Ладноў, якія сілацца—насупроць агульнаму праковаоньню беларускага народу і зусім згодна з тэндэнцыямі польскіх імпэрыялістаў—растлумачыць сьвету, быццам прызнаньне ўсходніх граніц Польшчы ёсьць шчасьце для беларусаў і ўсіх славян (!?).

Гэтым паном здаецца, што р а з р э з ж ы в о г а ц е л а б е л а р у с к а г а н а р о д у ё с ь ц ь ш ч а с ь ц е г э т а г а н а р о д у.

Трэба толькі дзівіцца, да якога надзвычайнага цынізму і хамства дайшлі гэтыя людзі, здрадзіўшыя ня толькі Беларусі, але і самым сабе, бо такія Дубейкоўскі і Ладноў не так яшчэ даўно давалі свае подпісы пад актамі, зусім супярэчнай вартасьці з апошнім іх актам. Яны адкрыта змагаліся за н е з а л е ж н у ю і н е п а д з е л ь н у ю Беларусь. А цяпер? Яны цешацца, што Беларусь падзелянa, што яна залежна. Ясна, што тут прычана не ў пераконаньні, а, як кажуць „цёплы інтэрас".

Ня ведаем, ці быў калі-сь хоць адзін паляк, які-б радаваўся, што Польшчу падзялілі суседзі. Калі быў, то цяпер ён мае сабе прозьвішча. Прозьвішча гэта—з д р а д н і к.

Дзіўна так сама, што нашыя здраднікі хочуць прыкрыцца ў сваіх агідных выступленьнях плашчом славянскага брацтва і змаганьня з пангэрманізмам. Добрае брацтва! Разрэзаўшы „брата" папалам, гаворыць яму: Ты, браце, знай, што „możność spokojnego bytu i rozwoju swych kulturalnych właściwości" табе загварантавана (разумеецца — толькі на словах, а у жыцьці—здна фіга). Разрэзаўшы, гаварыць аб неякай правакацыі нямецкай? Калі тут не вар'яцтва, дык пісаньне пад дыктоўку за грошы.

Былі Азефы ў Расеі, былі угадоўцы і ў Польшчы. Ёсьць і ў украінцаў ксяндзы Ільковы. Відаць і наша такая судзьбіна і у нас знайшліся Дубейкоўскія і Ладновы, якія за смашныя стравы з кухні польскай ахранкі рагочуць над разрэзаным целам Беларусі.

„Сьмяецца той, хто апошні сьмяецца".

Весткі з Сойму.

Прэзыдыум Беларускага Пасольскага Клюбу падаўся у адстаўку.

Сьпешная прапазыцыя паслоў Беларускага Клюбу ў справе земляў грамадзян Польскай Рэспублікі адрэзаных граніцаю Савецкай Беларусі і Расеі.

Апрача таго, што вызначаная граніца паміж Польшчай і Савецкімі Рэспублікамі Беларусьсю і Расеяй пакрыўдзіла малазямельных уласьнікаў, адразаючы ім пазьбішчы сенажаці і ворную зямлю, да гэтага часу Польскі Урад не зрабіў ніякіх крокаў, каб направіць шкоду, шляхам надзяленьня зямлёю грамадзян вышэйазначаных рэспублік, якая знаходзіцца з Польскай стараны.

Цэлы шэраг вёсак пазбаўлены ня толькі сенажацей, але ворнай зямлі, а тым самым магчымасьці істнаваньня.

Ніжэйпрыведзеныя факты найлепей робяць відавочным распачлівае становішча некаторых вёсак, дзякуючы неўдачнаму устанаўленьню граніцы.

Вось-жа ў Вялейскім павеце, Даўгінаўскай гміне ў жыхароў в. Камені засталіся адрэзанымі граніцай пасьбішчы і сенажаці, ў жыхароў засьц. Гошкі таго ж павету, Алькавіцкай гміны засталіся адрэзанымі сенажаці і ворныя палі, ў жыхароў засьц. Круглае таго ж павету і гміны адрэзана ворнае поле, ў м. Радашкавічах таго-ж павету адрэзана камунальнай ужытковай зямлі да 660 гэктараў, у пав. Лунінецкім, Ленінскай гм. у жыхароў вёсак Морач, Грабаў, Мілевічы, Залузічы, Евічы, Паласьцевічы, Ленін адрэзана колькі тысячаў гэктараў пасьбішч, сенажацей і інш. ужыткаў.

Гранічная камісія, а так сама пакрыўджаныя жыхары 2 гады таму зьвярнуліся да Зямельнага Ураду з просьбаю аб наданьні адпаведнай колькасьці зямлі ў замен за землі, якія засталіся за граніцамі, але да гэтага часу адказу не атрымалі.

Апрача таго, што люднасьць на Беларусі, дзякуючы неўвядзеньню ў жыцьцё зямельнай рэформы, ўвесь час адчувае недахват зямлі, калі звычайным зьявішчам сямья, складаючаяся з 8—10 асоб, мае 2—3 гэктары, сучаснае становішча людпасьці, стварыўшаеся правядзеньнем граніцы, зьменшыла іхнае ўладаньне напалову, а ў іншых выпадках, і болей.

Надыходзячая вясна ставіць у бязвыхаднае палажэньне вёскі, якіх пасьбішчы засталіся адрэзаны граніцаю, а тое, што Урад ня зрабіў ніякіх крокаў з мэтай урэгуляваньня гэтых спраў ствараe вялікае нездавольства пацярпеўшых.

На падставе вышэйсказанага Высокі Сойм захоча пастанавіць:

Прызываецца Урад прадставіць Сойму да 15 красавіка г. г. уставу, маючую на мэце рэкомпэнсацыю мястачковых гмінаў, а так сама дробных землярабаў, якія страцілі часткі сваіх грунтаў, з прычыны падзелу іх праз граніцу, ўстанаўленую рыскім трактатам, шляхам надзяленьня іх зямлёй з абшараў грамадзян, застаўшыхся на старане савецкіх рэспублік, а так сама прылегаючых да іх і падлягаючых парцэляцыі зямельных двароў.

1. Інтэрпэляцыя пасла Рагулі і другіх у справе загаду аб выдачы будаўлянага матэрыялу на адбудову сялянам Любчанскай гміны Навагрудскага пав.

2. Інтэрпэляцыя пасла Рагулі і др. па пытаньню аб звальненьні памешканьня, занятага міравым судзьдзёю III вокругу Нясьвіскага пав. у доме Зосі Чарапавіцкай у м. Клецак.

3. Інтэрпэляцыя посла Рагулі і др. у справе выдачы будаўляных матэрыялаў для жыхароў зруйнаваных вайною гмін Негнявіцкаі і Шчорсаўскай Навагрудзскага пав.

4. Інтэрпэляцыя пасла Рагулі і др. у справе звароту таварыству землярабаў бышага школьнага памяшканьня ў м. Стаўпцах, зрэквізаванага пад павятовае Староства.

5. Інтэрпэляцыя пасла Рагулі і др. па пытаньню аб выдачы сялянам в. Купіск-Сенненскі Любчанскай гміны будаўлянага матэр'ялу, не адпаведаючага свайму празначэньню.

6. Інтэрпэляцыя пасла Рагулі і др. аб звароце жыхару в. Вялікая Ліпа А. Юрашчыку кабылы, якую забраў у гміну войт Сноўскай гміны Навагрудскага пав.

7. Інтэрпэляцыя пасла Рагулі і др. у справе звароту сялянам в. Новая Весь Негнявіцкай гм. і в. Кольчыцы Шчорсаўскай гм. зямлі, занятай пад асадніцтва.

8. Прапазыцыя пасла Баранава і таварышоў у справе адабраньня грунтаў для патрэбаў дзяржаўных жал. др. у м. Езёрах у Гарадзеншчыне.

9. Сьпешная прапазыцыя пасло ў кс. Станкевіча, Баранава і таварышоў у справе масавых арыштаў беларусаў у Горадзеншчыне.

10. Сьпешная прапазыцыя пасла Рак-Міхайлоўскага і тав. у справе адкрыцьця беларускай вучыцельскай сэмінарыі ў Маладэчне.

11. Мэмарыял Бел. Пас. Клюбу да Міністра Працы і Сацыяльнай Апекі аб удзеленьні аднаразовай дапамогі для беларускага прытулку ў Вільні і аб павялічэньні ўрадовай субсыдіі для таго-ж прытулку.

На пленарным паседжаньні Сойму 22 сакавіка разглядалася устава аб асыгнаваньні 50 мільярдаў крэдытаў для асаднікаў.

Дакладчыкам ад імя большасьці зямельнай камісіі выступае пасол **Брыль** (Пяст), які дамагаецца аб удзяленьні крэдытаў у разьмеры 50 мільярдаў на дапамогу асаднікам, як тым, што ўжо надзелены зямлёй, так і тым, што будуць асаджаны ў працягу 1923 г. на вызначаных для гэтай мэты землях (Галасы беларускіх паслоў: што яшчэ больш асаднікаў?). Далей дакладчык адзначыў, што да 1 студня 1923 г., надзелена зямлёй 6550 вайсковых асаднікаў, у 1923 годзе маець быць надзелена яшчэ 2150, цывільных асаднікаў надзелена 9.000 сямей праз урадовую парцэляцыю і 7.000 прыватнай парцэляцыяй. Для дапамогі гэтым асаднікам патрэбна суму 110 мільярдаў.

П. Глонбінскі заяўляе, што эндэкі таксама процiў вайсковага асадніцтва, але па другім матывам: трэба каб зямельная рэформа праводзілася без прымусовага адбіраньня зямлі. Не згаджаецца, што да зямлі маюць права толькі тыя, хто на ёй працуе. Хай беларусы купляюць зямлю пад Варшаваю ці Кракавам. Нарэшце лічыць патрэбным дапамагчы асаднікам.

П. Васыньчук. (Украінец): Справа асадніцтва ёсьць аднэй з тых спраў, якія ня даюць магчымасьці спакойна жыць разам украінцам, беларусам і палякам. Устава аб асадніцтве пасеяла ненавісьць, якая цяпер пануе на ўсходніх крэсах. Для нашай люднасьці зямлі ня будзе зашмат, але мала, бо наш народ ня вымірае, а разрастаецца, ёсьць земляробам, і не пазволім адабраць ад нас зямлю. Прамоўца праводзіць цэлы шэраг прыкладаў, калі сялянам забіралі сэрвітуты і дабаўляе, што існуе цыркуляр, каб 60 проц. мяйсцовай зямлі было надзелена асаднікам і толькі рэшта распарцалявана паміж мяйсцовай люднасьцю.

П. Панятоўскі. (Wyzwolenie) лічыць што крэдыт у 50 мільярдаў зьяўляецца малым, бо толькі на вайсковых асаднікаў патрэбна 57 мільярдаў. Далей палемізуючы з беларускімі і украінскімі пасламі, заяўляе: Дамаганьні нацыянальных меншасьцяў ідуць задалёка: яны лічаць увесь абшар, на якім жыве люднасьць на Крэсах, за выключную ўласнасьць гэтай люднасьці. З гэтым Польшча згадзіцца ня можа. Цэласьць польскай тэрыторыі трэба разглядаць як адналіты абшар, які задавальняе патрэбы ўсяго народу. (Голас: Хай п. Хамінскі слухае гэта!). З праціўнымі дамаганьнямі будзем змагацца, як з шавіністычнымі. Далей прызывае Урад, каб зямля, якая прызначана для мяйсцовай люднасьці, была аддана ў яе рукі, а новых асаднікаў прысылалі раўнамерна.

Устава прыняла ў рэдакцыі большасьці камісіі.

Абгаварываючы аддзельныя артыкулы уставы прамаўляюць яшчэ Дэнбскі (Пяст), які бароніць асадніцтва і пагражае беларускаму народу, што асаднікі патрафяць арганізаваць самаабарону.

П. Квапінскі. (P.P.S.) заяўляе, што яны будуць галасаваць за уставаю, але ў тым, што гаварылі украінцы і беларусы бачыць шмат праўды і прапануе прыняці рэзалюцыю меншасьці камісіі.

П. Тарашкевіч. (Беларускі Клюб). Беларускі народ паслаў нас да Сойму прынцыпіяльна па дзьве рэчы: па школу і па зямлю. Устава аб асадніцтве, прадстаўленая Сойму праз пасла Брыля ёсьць дапаўненьнем да уставы аб асадніцтве з 17 сьнежня 1920 г. Вось-жа гэтая ўстава бье ў самыя жыцьцёвыя інтарэсы беларускага народу. Мушу адзначыць, што гэтая устава ёсьць бяспраўная, немаральная, бязмэтная і шкодная, маючая вялікую злоснасьць адносна да беларускай і украінскай люднасьці. Такім чынам выдана устава без пашанаваньня трактатаў і права, а што-ж гаварыць аб выкананьні гэтай уставы. Дзеюцца скандальныя рэчы. Мне ня трэба гэтага тут нікому даводзіць, бо вы з гэтым згаджаецеся. Творацца страшэнныя надужыцьці, скіраваныя перад усім процiў беларускай і украінскай люднасьці.

Нядаўна тут з гэтай трыбуны пасол Карфанты, які так нападаў на немцаў за іх калянізацыю, пагражаў у наш бок.

Дык вось мушу рашуча адкінуць тыя закіды, ў тым разуменьні, як мы і увесь народ разумее, а гэта будзе для вас рэчай надта карыснай. Перад усім заяўляю, што цяжар гэтай уставы падае на беларусаў і украінцаў.

З другога боку мы не прызнаём і ніколі ня прызнаем, што землі, якія належаць да палякаў і знаходзяца на нашай тэрыторыі.—ёсьць польскія землі, бо ў такім выпадку я задам пытаньне: ці землі, якія ляжаць у Заходняй ці Усходняй Галіччыне і якія належаць да грамадзян польскай, жыдоўскай ці украінскай нацыянальнасьці—ці гэтыя землі польскія, жыдоўскія ці украінскія? Ніхто з жыдоў ня можа сказаць, што гэта землі жыдоўскія. Гэта землі польскія, ці украінскія, але належаць да ўласьнікаў жыдоў.

Дык вось, панове, з якой прычыны пытаюся—гэтыя землі мелі-б быць пераказаны прыбышом? Ці дзеля таго, што палякі на нашых крэсах так нам многа далі, так многа далі нашаму народу, што аплацілі сваей заслугай перад краем гэтыя землі? Барані Божа! Палякі па сутнасьці ў працягу апошніх 30-40 гадоў былі паразітамі на гэтых землях. У апошніх гадох праўда было нейкае паляпшэньне, пачалі паднімаць інтэнсыўнасьць зямельнай культуры, але ніхто ня будзе пярэчыць, што доўгія дзесяткі гадоў— можа ўвесь XVIII век былі паразітамі на гэтых землях.

Дык вось, панове, калі вы будзеце нам высоўваць гістарычныя рахункі, дык калі-б мы свае гістарычныя рахункі высунулі—то ня знойдзецца такой сумы, якою можна было-б аплаціць гэтыя рахункі.

Калі йдзе аб польскай культуры, дык шануючы польскую культуту, мушу сказаць, што народу яна не дала тэй высокай культуры. Як прыклад адзначу польскія Інфлянты. Вазьмеце Латвію і Курляндыю, дзе панавалі немцы, як вышэйшая кляса і побач польскія Інфлянты: якая рожніца культуры! Колькі ў Курляндыі ёсьць асоб умеючых чытаць і пісаць, дык побач у Латвіі ёсьць столькі, якія ня ўмеюць чытаць і пісаць.

Далей не забывайце, панове што ў стычнасьці з Польшчай, у гэтым супольным жыцьці мы утрацілі сваю культуру, а вы выкарысталі: з гэтай, можа беднай, але прыгожай зямелькі вы атрымалі Міцкевіча, Касьцюшку, Манюшку, Кандратовіча, Ожэшку. Ня хачу прысвойваць беларусам гэтых вялікіх людзей, але-ж хто ня сьцвердзіць, што гэтыя вялікія людзі—бязумоўна палякі—косьць з косьці і кроў з крыві беларусы (сьмех); для пана гэта сьмешна, бо пан ня знае свае літэратуры. Хай паны возьмуць Міцкевіча антраполёгічныя студыі. Чым быў Міцкевіч? (Голас: З дробнай польскай шляхта.) Але шляхта гэта была спаланізаваная шляхта беларуская. Хай паны возьмуць Касьцюшку, вазьмеце творы Корзона. Шкадую, што паны ня чытаюць такіх вялікіх твораў. Там знойдзеце, што дзед Касьцюшкі быў беларусам. Хай паны зьвернуць увагу на прозьвішчы: Міцкевіч, Кандратовіч, Ажэшка, Касьцюшка, Тарашкевіч, усё гэта беларускія прозьвішчы. Я не гавару, што беларусы хочуць іх прысвоіць. Беларусы могуць толькі любіць і шанаваць іх, але ня могуць выракацца тэй праўды, што яны з крыві і касьці ёсьць беларусамі.

Вось-жа, паночкі, такія ёсьць рахункі гістарычныя. Апрача ўсіх гэтых параграфаў, апрача ўсіх гэтых трактатаў ёсьць яшчэ іншыя прынцыпы: прынцыпы праўды, якія носіць народ у сваей сьвядомасьці грамадзкай, нацыянальнай, і сацыяльнай і ў сваім сумленьні. Вось-жа гэта ёсьць гвалтаваньне свядомасьці гэтага народу. Зямля, на якой сядзіць тысячы гадоў, на якой ён тысячы гадоў праліваe пот і кроў, зямля гэтая мусіць да яго належыць.

Гэта ня ёсьць агітацыя. Я вас паночкі, ня хачу разагітаваць, але лічэціся з тым, што ў сьвядомасьці народу ёсьць гэты прынцып. Можаце назваць яго бальшавіцкім; у такім разе я таксама бальшавік, але лічуся з тым, што гэты прынцып ёсьць і што народ ніколі ня пазволіць сабе гэтага натуральнага права да зямлі, якое мае, згвалтаваць. (Крыкі).

Ёсьць яшчэ адна нямаральнаа рэч (Голалас на правіцы: Тарашкевіч). Пан надта астраумны! А іменна, тут падкрэсьліваецца, што гэтую зямлю мусяць атрымаць тыя героі, якія змагаліся за бацькаўшчыну. (Голас: Слушна). Так, слава героям. Але панове забываеце, што апошнім падпісам і пячацьцю на дыплём гераізму кладзе сьмерць і сапраўднымі героямі зьяўляюцца толькі тыя, якія палягли за бацкаўшчыну. (Голас: Гэта праўда). І тыя ўжо атрымалі свае дзялянкі зямлі і на гэтай скромнай дзялянцы знайшлі ўспакаеньне. Іншыя хочуць выкарыстаць кроў і заслугі іх. Мы лічым, што гэта ёсьць абраза для гонару польскага жаўнера і абразаю для польскай чэсьці. Але перадусім справа асадніцтва ёсьць бязмэтная. Польшча ставіць такія мэты: насамперш паланізацыя крэсаў, а пасьля пазбаўленьне часткі люднасьці з каранное Польшчы на крэсы, каб гэткім спосабам захаваць маёнткі для абшарнікаў. Так, вы бароніце абшарніцкія маёнткі, бо вы ня хочаце даць гэтай польскай зямлі польскаму народу, польскаму жаўнеру, вы хочаце гэты польскі народ выслаць на крэсы і польскай люднасьці даваць няпольскую зямлю. Хочаце такім чынам, каб народ пашоў на народ і каб паўстала ненавісьць. І яшчэ паказывалі адну мэту: быццам гэткім спосабам падымецца зямельная культура на крэсах. Дык вось, што датычыцца першай мэты—паланізацыі, пашырэньня польскай культуры. Панове, ціж гэтыя пляцоўкі могуць быць тымі пляцоўкамі, тымі асяродкамі польскасьці, якія-б маглі прыцягнуць беларускую і украінскую люднасьць да польскасьці. Такімі пляцоўкамі хутчэй маглі-б быць школы, унівэрсытэты, бо гэтыя маёнткі, гэтыя беларускія і украінскія землі занялі асаднікі, якія да герояў не належаць, а калі і належаць то да тых герояў у чужасловах. (Голас: якія не хацелі уміраць). Вось-жа, да тых герояў, што не хацелі уміраць.

Далей, калі Бісмарк паставіў сабе за мэту калянізацыю Пазнані, дык рабіў гэта разумна і плянова: пасылаў туды найлепшых землярабаў, людзей з высокай зямельнай культурай, якія такім спосабам паднімалі культуру ў краі. Тут-жа маем зусім штось іншае, дзеля таго, што асаднікі не паднімаюць зямельнае культуры, а зьяўляюцца варварскмі эксплаататарамі зямлі, бо прадаюць лес, які дасталі на забудову і каб маглі, дык прадалі-б гэтую зямлю і выехалі-б, сьвішчучы на Крэсы Усходнія. Дык ніколі гэтыя асадніччыя калёніі, гэтая казаччына ня будуць тым, што будзе прыцягіваць украінскую і беларускую люднасьць да польскасьці, скарэй гэта будзе тым, што пастаянна будзе капаць пропасьць ненавісьці паміж гэтымі народамі.

І калі сёньня, колькі дзён таму вы чулі ад пана міністра, што на беларускіх абшарах істнуе якісь антыдзяржаўны рух, дык я ня буду гэтаму пярэчыць, але наадварот падцьверджу. Так, панове, такі рух істнуе, але ў гэтым руху ня можна звалiваць віну ані на польскую адміністрацыю, ані на якіясьці канцшахты з Коўні ці з Менску. Відавочна, ёсьць розныя ўплывы і Ковенскія і Менскія, але ёсьць дзеля таго, што знаходзяць там падатны грунт, а знаходзяць гэты грунт дзеля таго, што стварылася трагэдыя ў сьвядомасьці беларускага і украінскага селяніна. Я кажу, што ў яго сьвядомасьці жыве тое зразуменьне права, што зямля, на якой ён працаваў і працуе, на якой умiралі яго дзяды, мусіць належыць да яго, а ён бачыць, што гэтыя землі ня толькі не належаць да яго, але аддаюцца прыбышом і народ з гэтым згодзіцца ня можа. Цяпер народ бурыцца і калі далей пойдзе калянізацыя, дык арыштаваных будзе ня тысячы, а дзесяткі тысяч.

І памятайце, панове, асьцерагаю вас, што калісь прыдзе страшная ноч, у якую ўсе асадніччыя калёніі могуць пайсьці з „dymem pożarów, z kurzem krwi bratniej“. (п. Дэнбскі: „ня страшце!“ Голас на правіцы: „наперад будзем ведаць, хто зрабіў). Мы ня хочам гэтага і з гэтай прычыны асьцярагаем вас, не пхайце, панове, да гэтых страшных рэчаў.

Якая ёсьць гаспадарка гэтых асаднікаў, дык у кожнай газэце можна знайсьці адказ на гэта. Ніякія мільярды не памогуць, дарма кідаеце грошы, лепш кіньце іх у балота, бо тады ніякай крыўды не прынясуць і шкоды не наробяць, а калі кінеце гэтыя грошы на асадніцтва, дык будзе вынік зусім іншы, чым той, які маеце ў замеры.

І дарма кідаеце громы на адміністрацыю, на надужыцьця. Трэба адзначыць, што дарма тут бесьцяць людзей зусім нявінных, тых урадоўцаў, якія можа былі калісь за часаў расейскіх на службе расейскай. Дрэнны звычай, брыдкі звычай пляваць заўсёды ў той бок, калі трэба і калі нятрэба. Нядаўна мы чулі ад п. Панятоўскага, што вінаваты ўрадоўцы, якія былі на расейскай службе. Бесьціць бясьсільнага ня добра, а ў даны момант небясьпечна, дзеля таго, што паваленны мядзьведзь можа прачнуцца і тады... Гавару дзеля таго, што справа гэтая нас моцна абходзіць. Паны бьюцца, а нам чубы трашчаць. Для нас будзе тады жыцьцё, калі Польшча і Расея паміраццa не на падставе разьдзелу Беларусі і Украіны, але на падставе іх прызнаньня.

Гэтым праектам п. Брыля хочаце наклеіць плястар на страшную скулу. Скулу трэба выразаць. Асадніцтва трэба зьліквідаваць цалком і правясьці зямельную рэформу (Вокляскі на лаўках нацыянальных меншасьцяў, Маршалак звоніць). І тады засыплеце тую пропасьць, якую самі капаеце паміж народам беларускім і украінскім і народам польскім.

Камунікат Украінскай Парлямантарнай Рэпрэзэнтацыі ў польскім Сойме.

У нашыя часы панаваньня вялікай ідэі самаазначэньня народаў,— калі цэлы шэраг паняволеных народаў стварыў свае нацыянальныя дзяржавы — адвечныя украінскія землі: Валынь, Холмшчына, Палесьсе і Падляшша асталіся адарваныя чужымі сіламі ад матчынага этнічнага пня — Вялікай зямлі Украінскай бяз згоды на гэта каранногa насяленьня, якое творыць на гэтых землях абсалютную большасьць.

Як адзіны і поўны гаспадар гэтых земляў—насяленьне ніколі не зракалася, не зракаецца і не зрачэцца сваіх элемэнтарных праў на самаазначэньне, а разам з тым і адвечнага адзінства гэтых земель з усімі этнічнымі землямі украінскімі, ў тым ліку і з Усходняй Галіцьяй, Букавінай і Закарпатскай

Украінай, а свайга нацыяльнага адзінства з усім украінскім народам.

У працягу ўсяго свайго гістарычнага жыцьця ўкраінскі народ з непераможнай сілай імкнуўся да поўнага зьеднаньня ўсіх этнічных украінскіх зямель у Адзіную Украінскую Дзяржаву, а з асаблівай сілай гэтыя імкненьні выявіліся ў апошнія часы. І дзеля таго кожная спроба ці чын чужой сілы, якая мае на мэце спыніць гэтыя імкненьні, раздзяліць украінскія землі ёсьць насільлем над украінскім народам, санкцыянаваць які ён ніколі ня згодзіцца. Такім насільлем над украінскім народам ёсьць прызнаньне Антантай так званых усходніх граніц Польшчы, бо зроблена гэта без учасьця, без допыту думкі і згоды украінскага народу. Гэтае прызнаньне апрыч таго, што ёсьць насільствам над жывым украінскім народам, не вядзе таксама да замірэньня Заходняй Эўропы, асабліва на землях украінскіх, барацьба на якіх набірае хіба яшчэ больш жудасныя формы, як дагэтуль яна мела.

З усяе Беларусі.

Аб польскай статыстыцы.

У газэце „Robotnik“ ад 12 сакавіка гэтага году была надрукавана паміж іншым і статыстыка люднасьці нашага краю. Вось гэтая маленькая заметка напомніла мне той час, калі неякія інструктары з Варшавы (называлі нават сябе студэнтамі) рабілі, ці, праўдзівей сказаць, кантралявалі перапісь нашай люднасьці. Значыць нейкім чынам з'ўляліся тымі людзьмі, якія далі матэр'ял дзеля статыстыкі, якая зьмешчана ў „Robotniku“.

Адзін з гэтых паноў з'явіўся ў свой час і да мяне і стаў запісываць усе, што было патрэбна згодна граф, надрукованых на гатовых блянках. Вось, нарэшце дашлі і да пункта „narodowość“. На гэта пытаньне я атказаў, што я беларус. Мой пан завалтузіўся і здзіўлена стаў глядзець на мяне. Я яшчэ раз рашуча сказаў, што я беларус. Пасьля гэтага мой пан прышоў да прытомнасьці і давай тлумачыць, што тут Польшча і што ніякіх беларусаў няма. Калі-ж я стаў з ім спрачацца і настаіваў на сваім дык ён запэўніў мяне, што пасля міру (гэта значыць Рыжскага) беларусы „są tylko za Dźwiną“. На такое глупства мне не хацелася адказываць і яшчэ раз патрэбаваў ад гэтага студэнта, каб ён запісаў мяне беларусам, што ён і зрабіў, дабавіў толькі: „pan jest tylko jednym“. І праўда, у тэй жа вёсцы селянін Вярцінскі, праваслаўны, дзеля таго мабыць што прозьвішча канчаецца на „скі“, быў запісаны палякам хоць пратэставаў і даказываў, што ён беларус, (каталікоў беларусаў без апросу запісывалі палякамі). Вось маленькі прыклад, адзін із тысячы падобных, паказываюць, як вялісь перапіскі і сколька праўды у тэй статыстыцы, на якую палякі часто апераюцца.

Алтем.

Вандроўная сельска-гаспадарчая выстаўка.

(м. Магільна, Магільнянскай вол., Менскага пав.).

У студзені праз наша мястэчка праехала вандроўная сельска-гаспадарчая выстаўка Менскага Павятовага Аддзелу Земляробства. Гэта было здарэньнем для нашае воласьці надзвычайным, і хоць выстаўка прабыла тут нядоўга, але сьлед свой яна пакінула. Воласьць наша знаходзіцца каля самае граніцы, далёка ад культурных цэнтраў, і большасьць народу ніколі нідзе далей сваіх вёсак і мястэчка ня была і нічога ня бачыла. Хараша абсталёваньня, яна рабіла добрае ўражаньне нават на чалавека, каторы бачыў і багацейшыя выстаўкі. Адразу кідаліся ў вочы плякаты, заклікаючыя земляроба палепшыць сваю гаспадарку тым ці іншым спосабам; і кожны, хто пабываў на выстаўцы, добра запомніў іхны, усім добра зразумелы і багаты, хоць жартоўны, зьмест. Цяпер сярод моладзі нашай вёскі не навіна пачуць сярод жартаў: „Сымон, Янка, хоць паволі буракі садзіць ў полі“, ці „папар рана падымай, возьмеш добры ураджай“. Можна напэўна сказаць, што знойдуцца сяляне, каторыя папробуюць і папар падняць рана і пасадзіць у полі бурак. Да гэтага каб хто знайшоўся ў вёсцы і стаў тлумачыць грамадзянам пра падобныя рэчы, як пасадка буракоў у полі, ці што іншае ў гэтым сэнсе, сустрэў бы толькі насьмешку, а тут аб гэтым гавораць вучоныя аграномы.

Усе аддзелы выстаўкі, як жывёлаводзтва, пчалярства, садоўніцтва і інш. мелі даволі экспанатаў, каб растлумачыць слухачом культурныя спосабы вядзеньня гаспадаркі.

На выстаўцы за пяць дзён перабывала амаль ня ўся воласьць. Трэба было бачыць, з якою ўважлівасьцю і цікавасьцю слухалі перабываўшыя на выстаўцы жыхары вёсак! Колькі цікавых пытаньняў было зададзена аграномам па розных галінах сельска-гаспадарчай культуры! Ня толькі дарослае жыхарства, але нават і вучні далёкіх ад Магільны школ арганізована, разам са сваімі настаўнікамі прыходзілі паглядзець на выстаўку. Толькі мароз перашкодзіў многім з вучняў далёкіх школ за недастаткам абутку пабываць на выстаўцы.

Выстаўка разнарушыла грамадзян: былі паданы павятоваму аграному заявы, каб пад кіраўніцтвам павятовага аграномічнага аддзелу некалькі вясковых гаспадарак зрабіць культурна паказацельнымі, залажыць на гэтых гаспадарках пробныя полі.

Вока.

З беларускага жыцьця.

Канфіскацыя „Новага Жыцьця“.

Па загаду камісара ўраду м. Вільні канфіскаваны № 4 „Новага Жыцьця“.

Крык крыўды. У Вільні, 20 сакавіка вышла аднаднёўка „Крык Праўды“, якая па загаду ўлады была канфіскавана. Па зьместу аднаднёўка выказывала пратэст супроць прызнаньня ўсходніх межаў Польшчы.

Польскі шовінізм.

Towarzystwo Księgarń Kolejowych „Ruch“ забараніла кіоску на вакзале прадаваць усе беларускія газэты.

Новыя часопісі.

Беларускае Св. Траецкае брацтва ў хуткім часе пачне выдаваць беларускую газэту „Праваслаўная Беларусь“.

Пісьменьнік Макар Краўцоў падаў заяву Камісару ураду аб дазволе выдаваць беларускую газэту пад названьнем „Саха“.

Поп палітыкуе. У Навагрудзкай Беларускай гімназіі поп Кляеўскі замест Закону Божага на лекцыях даказвае вучням аб бязмэтнасьці беларускага адраджэньня.

Беларуская вечарына. У панядзелак 9 красавіка Беларускае Грамадзянскае Сабраньне ладзіць вечарыну. Пастаўлена будзе прэм'ера „П. С. Х.“ фацэцыя ў 1-й дзеі Сучаснага. Гэтай пьесе прысуджана была першая нагарода на конкурсе сцэнічных твораў. Рэжысэруе Шчасны. Пасьля прадстаўленьня—танцы.

Сьвяткаваньне 5-х угодкаў абвяшчэньня незалежнасьці Беларусі.

А 10-й гадзіне ураніцы ў царкве сьв. Тройцы ў саслужэньні 6 сьвяшчэньнікаў архімандрыт Піліп адслужыў малебен. Прамову сказаў сьв. Сурвіла.

У касьцелі сьв. Мікалая адслужыў імшу кс. Езукевіч. Казаньне сказаў кс. Рэшаць.

Пасьля набажэнства адбылося ўрачыстае паседжаньне Цэнтральнай Беларускай Школьнай Рады, на якім былі прысутнымі прадстаўнікі украінскага пасольскага клюбу; з прывітаньнем выступалі ад Украінскага Камітэту гр. Васыньчук і ад „Прасьветы“ др. Дмітрук.

А 6-ай гадзіне пачалося урачыстае паседжаньне Беларускага Нацыянальнага К-ту пяяньнем беларускага гымну хорам пад кіраўніцтвам Стэповіча. Уступную прамову сказаў гр. Луцкевіч. Ад украінцаў вітаў старшыня украінскага пасольскага клюбу гр. Підгірскі, адзначыўшы ў сваей прамове аднальковасьць лёсу беларускага і ўкраінскага народаў, іх цесную сувязь у барацьбе проціў паноў і за сваю незалежнасьць. Ад Wyzwolenia выступаў пасол Балін і Галавач. Ад віленскага літоўскага грамадзянства віталі: старшыня Літоўскага К-ту др. Альсэйко і Велецкі. Прыкра адчувалася адсутнасьць прадстаўнікоў ад жыдоўскага грамадзянства. Старшынёй паседжаньня была прачытана прывітальная тэлеграма ад студэнтаў—беларусаў з Прагі.

Вечарам у памешканьні Белар. Грам. Сабраньня адбылася вячэра, на якой былі памянёныя прадстаўнікі, адвакат Врублеўскі, беларускія паслы і шмат інш гасьцей.

Сучасная усе узрастаючая дарагавізна стварае немагчымыя варункі для выданьня газэты. Ад грашовага падтрыманьня праз беларускае грамадзянства залежыць рэгулярны выхад нашай часопісі.
Складайце ахвяры на родную газэту!
Падпісывайцеся і заахвочывайце іншых да падпіскі!
Рэгулярна ўнасіце падпіску і даплату!

З Менску.

Крэдыт для сялян і сельска-гаспадарчых таварыстваў.

Цэнтральны сельска-гаспадарчы склад Наркамзему Беларусі пасьля году працы на сельска-гаспадарчым фронце, у працягу якога яму ўдалося ўмацаваць сваё становішча і павялічыць на сваіх складах лік сельска-гаспадарчых прыладаў, у цяперашні час рашыў даць сялянству магчымасьць дастачы сельска-гаспадарчых прыладаў. На сваім пасяджэньні 17-га студзеня цэнтральны сельска-гаспадарчы склад пастанавіў адчыніць крэдыт шырокім гушчам сялянства дзеля набытку сельска-гаспадарчых машын, прыладаў, насёна і штучнага угнаеньня тэрмінам ад аднаго месяца да аднаго году.

Цэнтральны сельска-гаспадарчы склад загатовіў к вясьне і разаслаў па сваіх аддзяленьнях значны лік рознага насёна, штучнага ўгнаеньня, сельска-гаспадарчых машын, прыладаў і інш.

Зьезд пэдагогаў сярэдніх беларускіх школ.

11—14 красавіка г. г. ў памяшканьні Віленскай Беларускай Гімназіі (Заля Драматычнае Майстроўні) адбудзецца зьезд пэдагогаў сярэдніх беларускіх школ.

На зьезд запрашаюцца: з правам рашучага голасу: 1) Цэнтр. Белар. Школьная Рада (12 прадст.); 2) Радашкаўская Белар. Шк. Рада (1 прадст.); 3) Дырэктары Беларускіх Гімназій: Віленскай, Гарадок-Вялейскай, Навагрудзкай, Нясьвіжскай і Радашкаўскай; 4) Прадстаўнікі Пэдагагічных Радаў беларускіх гімназій: Віленскай (20), Гарадок-Вялейскай (3), Дзьвінскай (2), Навагрудзкай (5), Нясьвіжскай (4), Радашкаўскай (3); з правам дарадчага голасу: 1) Прадстаўнік Куратарыуму Віленскага Шк. Вокругу, 2) Надзорчая Камісія Цэнтральн. Белар. Шк. Рады, 3) Вучыцялі Віленскіх беларускіх пачатковых школаў, 4) усе беларускія пэдагогі і працаўнікі па беларускай прасьвеце, якія заявяць не пазьней 11 красавіка аб сваім жаданьні быць на зьездзе.

Парадак заняткаў зьезду: 1) адкрыцьце зьезду, 2) даклады: з мейсц; арганізацыя беларускіх сярэдніх школаў (п. Луцкевіч); арганізацыя ўнутранае працы сярэдніх школаў і зьвязак іх паміж сабою (п. Красінскі); тып сярэдняе школы і яе навуковы плян (п. Красінскі); агульныя мэтады выкладаньня (п. Луцкевіч); выкладаньне паасобных навук: а) моваў (п. Красінскі), б) гуманістыкі і мейсца ў ёй беларусазнаўству, в) матэматыкі і фізыкі (п. Трэпка), г) географіі (п. Багдановіч); фізычнае разьвіцьцё (п. Зянкевіч) і мастацтва (п. п. Южык, Сасноўская, Стэповіч); сувязь паміж пачаткавай і сярэдняй школай; узгадаваўчы даклад: павядзеньне, ўвага, адносіны да вучняў, зашкольная праца вучняў (п. Трэпка); матэрыяльнае становішча сярэдніх школаў; недамаганьні сярэдніх школаў, меры, якія маглі-б паправіць іх палажэньне; свабодныя прапазыцыі.

Сябрам зьезду будзе запрапанавана быць прысутнымі на прыкладных лекцыях, якія дадуць вучыцялі Вілен. Бел. Гімн. і аглядзець Белар. музэй імені Івана Луцкевіча.

Для сябраў зьезду з правінцыі ладзіцца дармавое памешканьне.

У выпадку адсутнасьці ўсіх сябраў Бел. Цэнтр. Шк. Рады права рашучага голасу атрымліваюць іх кандыданты.

Дырэктары гімназіяў маюць быць прысутнымі асабіста бяз права перадачы свайго мандату.

Арганізацыйная Камісія.

Арышты беларусаў.

12 сакавіка г. г. па загаду Камэнданта паліцыі былі зроблены вобыскі і арышты ў шэрагу беларускіх дзеячоў у Горадні, а таксама ў гмінах Скідзельскай, В. Берастаўіцкай, М. Берастаўіцкай, Крынскай і др. Усе арыштаваныя 17 сакавіка адпраўлены ў Вільню і пасаджаны на Лукішках.

Між іншым быў зроблены вобыск у кіраўніка Сэкрэтарыяту Бел. Пас. Клюбу ў Горадні М. Якімовіча, які быў арыштаваны і назаўтра зволены.

Адбыліся арышты таксама і ў Ваўкавыскім павеце, арыштаваныя знаходзяцца на Лукішках; частка ўжо зволена. Пры звальненьні вымагаюць даць падпіску, што ня будуць займацца беларускаю грамадзкаю працаю.

Канфіскаваньне беларускай лістоўкі, пасьвячонай 5-м угодкам абвяшчэньне Беларусі Незалежнай Рэспублікай

У Вільне камісарам ураду была канфіскавана 23-га сакавіка лістоўка, пасьвячоная 5 угодкам абвяшчэньня Беларусі Незалежнай Рэспублікай, выдадзеная Віленскім Беларускім Нацыянальным Камітэтам.

Бібліяграфія.

Вышла з друку і прадаецца ў Беларускай кнігарні (Завальная 7, Вільня) кніжка: „Як вучыць у новай школе?“ Увагі для вучыцялёў беларускіх сярэдніх школ. Апрацаваў А. Луцкевіч. Выданьне Віленскае Беларускае Гімназіі. Вільня 1923 г.

Ахвяры на „Новае Жыцьцё“.

Ад грам. Ан. Жаўрыдовіча з Амэрыкі 10 дол. Ад грам. Тумашэўскага Пятра 50.000 мар. п. Ад М. Ш. 20.000 марак польскіх.

Ад студэнтаў-беларусаў з Прагі: грам. Васільева, Клагіша і Вальтэра — 46.700 польск. м.; ад гр. Мадзальскага — 10.000 п. м.

Беларусы! Чытайце, распаўсюджывайце і складайце ахвяры на свае газэты!

Рэдактар-Выдавец Я. Лагіновіч.

Друкарня С. Бэккера, Субач, 2.